

RELAȚIA MIGRAȚIE-DEZVOLTARE. ANALIZA LITERATURII DE SPECIALITATE

Inga GURSCHI, drd., ASEM

Migration is a distinctive process of modern economy, that have with influences on development. In the last decades international migration has been characterized by rise associated with important changes. This is why international migration has become an subject of particular interest for scientists. In twentieth century was an explosion of theoretical approaches dedicated to international migration. The paper proposes a presentation of concepts that relate the international migration and development.

Intensificarea proceselor migraționiste a determinat sporirea interesului economiștilor pentru investigarea relației dintre migrație și dezvoltare. Cercetările în domeniul migrației nu a permis depistarea unei unei relații univoce dintre migrație și dezvoltare. Dezbaterile în jurul identificării relației dintre migrație și dezvoltare a cauzat gruparea savanților în 2 tabere: pesimiștii și optimiștii. Începând cu a doua jumătate a secolului XX pot fi distinse câteva etape abordarea migrație și dezvoltare, din perspectiva relației sale cu dezvoltarea: unele predominante pesimis, alte de o viziuni optimiste.

Tabelul 1. Etapele principale în evoluția abordărilor teoretice privind migrația și a politicilor migraționale

PERIOADA	ABORDARE ÎN CADRUL CERCETĂRILOR	ABORDARE ÎN DOMENIU DE POLITICI
Înainte de 1973	Optimis privind relația migrație-dezvoltare	Optimismul dezvoltarist: capitalul și cunoștințele transferate de migranți
1973-1990	Pesimis privind relația migrație-dezvoltare	Creșterea sceptecismului; creșterea interesului față de problema „exodului de creieri”
1990-2001	Orientare către investigări mai profunde, ca rezultat al amplelor cercetări empirice	Persistența scepticismului; înăsprirea politicilor migraționale
După 2001	Explozie a studiilor, în care persistă o abordare mixtă, dar cu predominarea viziunilor optimiste	Revenirea optimismului: efectele remiterilor și implicarea diasporei; înăsprirea politicilor migraționale, indulgență sporită pentru imigranții cu o înaltă calificare.

Sursa: Adaptat de autor în baza tabelului preluat de la Haas, H, Remittances, Migration and Social Development, 2007, p. 4.

Optimiștii migrației sunt în mare măsură inspirați de migrația economiei neo-clasică și teoriile modernizării dezvoltării care sunt afiliate la paradigma funcționalistă în teoria socială. Fără a aduce atingere diferențelor dintre ideile neo-clasice și cele ale dezvoltării, ambele părți cred că migrația a avut în general un impact pozitiv asupra procesului de dezvoltare în societățile de origine. Într-o lume strict neo-clasică, rolul de dezvoltare a migrației este în întregime realizat prin egalizarea prețurilor, în timp ce dezvoltariștii au puncte de vedere comune migrației (care au predominat mult timp după cel de al doilea război mondial politicilor de dezvoltare) și cunoștințe, care pot fi investite se crede ulterior, pentru a stimula dezvoltarea și modernizarea. Se consideră că migranții care se întorc sunt agenți activi de creștere economică. Pesimiștii migrației se

bazează pe teoria socială structuralistă, care cuprinde dependența neo-marxistă, lumea sistemelor și dintr-o anumită măsură, teoria cauzalității cumulative. În general, abordările structuraliste în materie de migrație și dezvoltare au tendința de a aborda migrația ca pe un fenomen negativ care contribuie în continuare la subdezvoltarea societăților de origine [3, p. 8].

Modelul dezvoltarist optimist a postulat faptul că printr-o politică de transfer de capital pe scară largă (împrumuturi, ajutor pentru dezvoltare și remitențe) și industrializare, țările sărace ar putea sări direct spre dezvoltarea economică și modernizare rapidă. Migrația forței de muncă a fost considerată ca fiind parte integrantă din acest proces de modernizare. În perioada de după cel de al doilea Război Mondial, migrația forței de muncă a început să câștige teren pe scară largă de la țări “în curs de dezvoltare” la țări “dezvoltate” [3, p. 9].

Teoria cauzalității cumulative susține că dezvoltarea capitalistă este marcată în mod inevitabil prin aprofundarea veniturilor personale (în mai toate spațiile geografice) și a inegalităților sociale. Prin modificarea contextului în care sunt efectuate deciziile ulterioare migrației, de stabilire a fluxurilor migratorii, se creează mecanismele în curs de dezvoltare. Această teorie susține că migrația stabilește un cerc vicios în mișcare în care efectele vârtejului modifică sistemul astfel încât productivitatea și bogăția în zonele de origine rămân în continuare scăzute. Mai mult decât atât, se sugerează că migrația subminează economiile regionale și locale prin privirea comunităților de cele mai valoroase forțe de muncă ale acestora, prin dependența în creștere de lumea exterioară și stimularea ulterioară a migrării populației. În concluzie, migrația intensifică disparitățile de dezvoltare regional [3, p. 9].

În majoritatea studiilor, conceptul de „dezvoltare” este cel mai des asociat cu indicatori ce reflectă venitul. În consecință, cercetarea privind migrația și dezvoltarea, este preponderent, concentrată asupra analizării impactului remiterilor asupra creșterii veniturilor și a investițiilor, la fel, o atenție sporită este acordată impactului asupra sărăciei și inegalității. În același timp, în mod fragmentar, unele studii se axează pe examinarea conexiunii dintre migrație și alte aspecte ale migrației, cum ar fi: sănătatea, educația, structurile sociale sau schimbările culturale [5, p. 1]. Totodată este cert că intensitatea diferită a fluxurilor migraționale în diferite state și regiuni, precum și fundalul socio-economic în care se realizează, determină influențe diferite asupra procesului de dezvoltare. Analiza șirului de beneficii și costuri ale fenomenului migrației economice, descrise în lucrările contemporane, atestă că impactul migrației asupra dezvoltării se materializează în proporții sporite prin remiteri. Relația de corelație pozitivă presupune că maximizarea volumului remiterilor va fi însoțită de dezvoltarea economică [1, p. 40].

Transferurile bănești pot avea influențe pozitive asupra contului curent al balanței de plăți. Conell și Conway (2000) consideră că prin intermediul transferurilor din străinătate economia are posibilitatea de a consuma mai mult decât aceasta produce, de a majora volumul importului comparativ cu volumul exportului, ceea ce, posibil, ar fi mai benefic pentru o economie mică [2, p. 31]. Transferurile bănești conduc la majorarea venitului național, asigură schimbul valutar și creșterea economiilor naționale, respectiv garantează caracterul forte al valutei în scopuri de finanțare a importului. Unii economiști consideră că remitențele contribuie la creșterea investițiilor, în timp ce alții consideră că acestea pot duce la apariția simptomelor „sindromului olandez”. Posibile simptome ale „bolii olandeze” sunt evocate și de Manson și Quillin (2006) [6]. Aceasta afecțiune poate fi caracterizată prin 2 aspecte: presiuni de apreciere asupra monedei naționale, ce conduc la scumpirea exporturilor și majorarea inflației, din contul creșterii prețurilor la produsele necomercializabile (bunuri ce nu fac obiectul operațiilor de import-export). *O posibilitate de a face față acestei provocări constă în*

intervenția Băncii Centrale pe piața valutară, prin cumpărarea unor cantități mari de valută străină menite să nu permită aprecierea monedei naționale. *Ca rezultat statele ce recepționează remiteri acumulează rezerve valutare*. Principalul neajuns al acestui proces constă în că valuta cumpărată de pe piața internă nu este investită, ci conservată.

Pe de altă parte transferurile bănești crează o dependență a beneficiarilor de remiteri, care de fapt, așteaptă "ajutorul bănesc". În acest fel se poate întări dependența economică de remiterile din străinătate, care nu contribuie la procesul de dezvoltare. În același timp, experiența unor state cu niveluri înalte de fluxuri de remitențe de la emigranții externi pentru muncă (Mexic, Turcia, Filipine) demonstrează că creșterea veniturilor nu este urmată întotdeauna de dezvoltare, unul din motive fiind cheltuirea remitențelor în scopuri sterile (cheltuieli de consum al produselor nelocale) [1]. Luecke, Mahmoud și Pinger (2007) demonstrează că majoritatea remiterilor sunt cheltuite pe alimente, însă nu există dovezi că producătorii locali ar beneficia de pe urma remitențelor. În majoritatea cazurilor, o mare parte din banii veniți de peste hotare în gospodăriile rurale sunt cheltuiți în centrele urbane pentru cumpărarea bunurilor pentru gospodăria rurală, cea mai mare parte a căroră este importată. Astfel, investițiile în mediul rural sunt rare, iar efectul multiplicator are loc mai mult în centrele urbane. Remitențele determină familiile multor emigranți să-și cumpere imobile la oraș și să părăsească satele. În plus, emigranții nu sunt pregătiți să cheltuiască banii pe proiecte comunitare, pentru că așteptările lor referitoare la dezvoltarea generală a țării sunt negative. Pentru țările în dezvoltare, remitențele, în cele mai dese cazuri, sunt utilizate pentru procurarea mărfurilor de larg consum preponderant importate, fapt ce contribuie

la reducerea potențialului multiplicatorului financiar, la sporirea importurilor și a inflației. În afară de aceasta, realitatea economică demonstrează că volumul și dinamica fluxurilor de remitențe sunt imprevizibile și favorizează creșterea inegalității veniturilor [1].

Haas (2005) contestă viziunea pesimistă asupra cheltuirii remitențelor. Cercetătorul susține că „tot mai multe date empirice din țările Americii Latine, în special, dar și din țări asiatice și africane, arată că remitențele sunt investite de către emigranți și membrii familiilor acestora în agricultură și unele întreprinderi private” [4]. Mai mult, consumul bazat pe importuri conduce la creșterea veniturilor la bugetul de stat, care pot fi investite.

Din perspectivă microeconomică transferurile remiterilor contribuie la diminuarea „aprofundării” sărăciei și asigurarea accesului la credit neoficiale. Un aspect important îl reprezintă relația dintre cei ce efectuează remiteri și beneficiarii transferurilor, evidențiindu-se caracterul de asigurare reciprocă dintre migranți și familiile acestora. Migrarea este axată pe o decizie individuală, la luarea căreia se compară veniturile potențiale dintre două sectoare geografice diferite, iar familiile sunt încadrate în acest proces prin trimiterea în străinătate la muncă a unuia sau a mai mulți membri, generând costuri. Ulterior, migranții distribuie o parte din venituri familiei lor prin intermediul transferurilor bănești. Transferurile sunt privite ca fiind niște „contracte nescrise și nesemnate”, care contribuie la menținerea relațiilor dintre migrant și familia sa. Inițial banii transferați sunt orientați spre achitarea datoriilor condiționate de costurile migrării, iar ulterior suplinesc veniturilor familiei.

Pe de altă parte, Stark și Bloom (1985) susțin că neajunsurile și deficiențele pieței, care limitează producerea locală, spre exemplu: accesul limitat la creditarea întreprinderii conduce la diminuarea volumului de producție, care la rândul său micșorează numărul locurilor de muncă și, respectiv, conduce la concedierea angajaților și reducerea veniturilor familiei motivează tendința de a migra peste hotarele țării [7]. Migranții joacă rolul de intermediari financiari, transferând o parte din veniturile obținute familiilor sale, asigurându-le câștigurile acesteia, spre exemplu: contra recoltei

proaste, secetei etc. Din punct de vedere al bunăstării familiei, plecarea migrantului apare ca un sold negativ în bugetul acesteia (exprimate prin achitarea costurilor pentru migrare), pentru ca mai târziu bugetul familiei să fie completat prin intermediul transferurilor bănești de peste hotare. Însă, în caz dacă migrantul se decide să rămână în țara gazdă, fluxurile transferurilor bănești se vor diminua. În această situație, migrantul va juca rolul de asigurator al veniturilor și nu de părtaș al lor, efectuând transferuri doar în caz de necesitate [2, p. 33].

Caraganciu și alții (2006) analizează migrarea în străinătate din alt aspect – implicarea familiilor în angajamentele de creditare, fenomen reflectat în trei ipostaze;

• *Prima ipostază* presupune, că familia investește inițial pentru instruirea viitorului migrant și speră, că efectele acestei investiții, reflectate în capital uman, vor depăși suma inițială a investiției. În schimbul creării unei părți a venitului în bugetul familiei (munca în câmp, la fermă, business familial), viitorul migrant este încadrat la studii. Familia suportă cheltuieli suplimentare (plata pentru studii, chiria apartamentului, plata pentru produsele alimentare, vestimentație etc.) și finanțează studentul care, de fapt, nu va reveni în familie.

• *A doua ipostază* presupune, că migrantul, odată plecat la muncă în străinătate, va transfera o parte considerabilă din venitul său familiei pentru a restitui creditul, care i-a fost acordat sub formă de finanțare a studiilor. Astfel, transferurile remitențelor apar ca credite implicite, realizate de către migrant rudelor sale (frați, surori) pentru a le finanța instruirea în patrie, până ce aceștia nu vor fi pregătiți pentru migrare. Această ipostază presupune, că volumul transferurilor în țara de origine se va reduce, deoarece nu toți migranții, după cum se așteaptă, își vor credita familiile. Dacă însă migrantul va decide să se întoarcă în țara de origine, el va transfera capitalul acumulat acasă, ceea ce respectiv va spori și numărul, și valoarea transferurilor.

• *A treia ipostază* constă în faptul, că migranții din generațiile viitoare restituie împrumutul acordat migranților-creditori precedenți [2, p. 33].

De asemenea, transferurile pot diminua restricțiile de creditare, cu care se ciocnesc micii investitori. În cele mai dese cazuri, businessul mic în țările în tranziție, are tendința de a fi în proprietatea familiei, ceea ce, de fapt, nu creează posibilități de utilizare a tehnologiilor avansate. Remiterile pot fi importante pentru inițierea și dezvoltarea businessului familial.

Migrația este însoțită și de alte aspecte pozitive caracteristice țării de origine, dar în literatura de specialitate acest domeniu a fost analizat mai puțin. Migrarea poate conduce la creșterea bunăstării membrilor familiei, care rămân în țară. Aceasta este posibil prin intermediul transferurilor bănești efectuate de către remitent, care divizează o parte din venitul său pentru a-1 transfera familiei rămase în țară. Economii și transferurile bănești pot asigura țării necesitatea de fluxuri de capital; pot de asemenea contribui la susținerea bunăstării familiei migrantului. Migrarea temporară creează o posibilitate adițională de atragere a resurselor bănești. Odată cu întoarcerea în țara sa de origine, migrantul poate aduce economiei naționale experiența și capitalul, pe care l-a acumulat pe tot parcursul șederii în țara gazdă, astfel, contribuind la prosperitatea economică a statului său. Atât potențialul intelectual cât și cel fizic sunt importante pentru accelerarea creșterii economice a țării migrantului. Economii migranților întorși în țară pot fi utilizate pentru procurarea bunurilor de consum de lungă durată și pentru asigurarea unui venit stabil după întoarcerea din străinătate. De asemenea, economii pot fi investite în procesul de producție. La activitatea antreprenorială a migranților întorși la baștină se poate atribui și prosperitatea ulterioară a națiunii, și crearea locurilor noi de muncă. Insuficiența de capital într-o economie generează dificultăți indivizilor, care doresc să inițieze o activitate economică. Astfel, migrarea este una din modalitățile de înlăturare a acestor deficiențe. Din aceste considerente,

migrarea apare ca o parte a ciclului de viață preconizată pentru agonisirea capitalului în scopul inițierii activității proprii sau pentru finanțarea răgazului, pe care și-l ia în perioada întoarcerii acasă.

Efectele transferurilor bănești depind de politica promovată de către guvern privitoare la controlul și gestionarea fluxurilor bănești de peste hotare și crearea unui mediu economic, care ar favoriza investițiile în sectoarele productive și care ar încuraja transferurile migranților în țara de origine. Dacă cele mai multe țări nu reușesc să implementeze reformele politice și economice eficiente, migrația și remitențele nu vor duce la dezvoltarea durabilă la nivel național. Cu toate acestea, în cazul în care dezvoltarea țărilor de origine capătă o turnură pozitivă, dacă stabilizarea și creșterea economică a țărilor începe să prindă aripi atunci, migranții sunt susceptibili de a fi printre primii care să se alătore și să recunoască aceste noi oportunități. Astfel are loc consolidarea tendințelor pozitive prin investiții care circulă și se întorc către țara de origine a migranților. De fapt, astfel de procese au loc în fostele țări de emigrare precum Spania, Taiwan, Coreea de Sud și recent, Turcia. Aceste dovezi arată care este pericolul generalizării despre economie, cultură și efectele sociale ale migrației și remitențelor. De asemenea, ele subliniază că rezultatele analizelor de impact asupra sărăciei, inegalității și dezvoltării depind în mare măsură de ponderile relative de bază atașate distribuției obiectivelor pe venit. La fel de importante sunt analizele spațială și temporală.

Migrația are, cel puțin demonstrat, potențialul de a diversifica și crește veniturile, bunăstarea, productivitatea și într-o anumită măsură, atenuarea sărăciei. Însă măsura în care gospodăriile reușesc să atingă aceste obiective critice depinde de tipul destinației și selectivității migrației precum și de severitatea constrângerilor de dezvoltare și a instituțiilor conexe în societățile de origine [3, p. 10].

Referințe bibliografice

1. Belobrov, A., Efectele financiare ale migrației externe a forței de muncă din Republica Moldova, Teză de doctor, Chișinău, 2011;
2. Caraganciu, A., Remitenți și remitențe în contextual creșterii economice. Sinteza experienței internaționale, Institutul de Economie, Finanțe și Statistică, Academia de Studii Economice, Chișinău, 2006;
3. Feraru, P. D., Migrație și Dezvoltare. Aspecte socioeconomice și tendințe, Iași, Ed. "Lumen", 2011;
4. Haas, H., International migration, remittances and development: myths and fact, Global Migration Perspectives No. 30, Centre for International Development Issues, 2005. Disponibil la: [http://www.heindehaas.com/Publications/De%20Haas%202005%20\(GCIM%2030\)%20International%20Migration,%20Remittances%20and%20Development.pdf](http://www.heindehaas.com/Publications/De%20Haas%202005%20(GCIM%2030)%20International%20Migration,%20Remittances%20and%20Development.pdf);
5. Haas, H., Remittances, Migration and Social Development. A Conceptual Review of the Literature, Social Policy and Development Programme Paper Nr.34, Institutul de Cercetări pentru Dezvoltare Socială al Națiunilor Unite, octombrie 2007. Disponibil pe: [http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/\(httpAuxPages\)/8B7D005E37FFC77EC12573A600439846/\\$file/deHaaspaper.pdf](http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/(httpAuxPages)/8B7D005E37FFC77EC12573A600439846/$file/deHaaspaper.pdf);
6. Marandici Ion, Remitențele și dezvoltarea în Republica Moldova. Political and Security Statewatch Nr.7 ut(14), IDIS Viitorul, Chișinău, 2008;
7. Stark, O., Bloom, D., The new economics of labour migration. American Economic Review 75: 173-8, 1985.